

bejárati része két oldalán két hatalmas tornyot építettek 1980–1986 közt. 1990. július 3-án szentelték a régi templom védőszentje, a Szentlélek eljövetele tiszteletére. Ez a templom az egész ország legnagyobb katedrálisainak egyike. 72 méter hosszú, a keresztnél 36 méter széles, és a két torony 72-72 méter magasak. Hatalmas méreteivel uralja a tájat.

1993-ban 1094 család, illetve közel 15 000 lélek élt a faluban.¹

Dsidafalva lakói nagyrészt földművesek, őstermelők, burgonya- és zöldségtermesztéssel foglalkoztak. Burgonyával Jászvásárig eljuttattak a piacokra. A Szeret menti falvak lakói főleg fokhagymát, káposztát és hagymát termesztettek, mint ahogy arról Lükő Gábor is beszámolt.²

Az 1970-es években felépült a Páskány–Románvásár közötti gát-szakasz, ami lehetővé tette még nagyobb területeken a zöldségtermesztést, és a falu biztonságát is szolgálja. Az utóbbi időben egyre többen ingáznak, főleg Románvásár üzemeibe, ahol ipari munkások. Sokan mennek külföldre is munkát vállalni.

Dsidafalva esetében is jól bevált módszert alkalmazott a román hatalom. Megfosztotta értelmiségétől, majd a kötelező román nyelvű oktatás azt sugallja, hogy tagadják meg múltjukat a magyargyűlölet szellemében. Így nem csoda, hogy egyike azoknak a településeknek, ahol talán elsőként adták fel ősi nyelvüket.

Egyedhalma (Adjud)

Egyedhalma egyike a legrégebb moldvai magyar telepeknek. Már a 13. század elején benyomultak őseink a kunok földjére, s a Tatros, Beszterce és Moldva völgyein keresztül elérték a Szeret vonalát. Ioan Ferentz is beszámolt erről *A kunok és püspökségük* című könyvében. Ez a nagytudású csángó pap levéltári kuta-

¹ Uo.

² Lükő, 1936. 14.

tásokat is végzett, s a dokumentumok felhasználásával írta meg Moldva korai történelmét.¹

Egyedhalmát magyarok alapították, s a legrégebb román oklevelekben is magyar néven szerepelt. Maga az Adzsud név is a magyar Egyedből alakult ki, annak elrománosított változata. Az évszázadok folyamán az itteni magyar lakosság elrománosodott, mint ahogy azt Weigand Gusztáv, a nagyhírű német nyelvészprofesszor is megalapította.²

A mai Adzsud többségében román várossá vált, s a katolikusokkal foglalkozó kimutatásokban sem nagyon emlegetik, de a történelem folyamán fontos szerepet játszott a moldvai magyarok életében. Nicolae Iorga is úgy jellemezte, hogy egy régi vásárhely volt, melynek a kezdetei a 13. századig nyúlnak vissza, amikor a hegyen túlról jött magyarok a Szeretig terjeszkedtek a kunok püspökségében, a tatárok szomszédságáig. Az Adgiud magyar toldalékos név volt.³

Egyedhalma a Tatros torkolata közelében, a Szeret–Tatros közén települt 105–135 méter tengerszint fölötti magasságban, Bákótól 58 km-re délre, Foksánytól 47 km-re, Onesttől 38 km-re. Lakói sokat szenvedtek a gyakori árvizek miatt. Ezért egy részük 3 km-rel délebbre megalapította Új-Adzsudot, míg a régi telep Régi-Adzsud (Adjudul Vechi) néven maradt.

Domokos Pál Péter Radu Rosetti és Auner Károly kutatásaira hivatkozva megemlítette, hogy a teuton lovagrend, amelyet II. Endre király telepített a Barcaságra 1211-ben, s amely a Kárpátok déli lejtőit is megszállta, olyan neveket talált, mint Egyedhalma, Örhely (Orhei) stb., amelyek a magyarok nagyon korai, kunországi megtelepedésével magyarázhatók meg. A Kunországba költöző magyarokat II. Endre magyar király „a mi embereink” néven emlegette, megkülönböztetve „az országunkhoz tartozó szász vendégektől”.⁴

¹ Ferent, 1981.

² Weigand, in Domokos. 1987. 125.

³ Iorga, 1972, II. 258.

⁴ Domokos, 1987. 21.

Oklevélben először 1433. április 9-én említették meg, amikor Iliás moldvai vajda az erdélyi szászokkal kötött kereskedelmi egyezményt. A hét erdélyi szász szék kereskedői, akik Ojtoznál és a Tatroson át bejönnek Moldvába, az összes áruikat fel kell becsülnesék Egyedhalmán, és az Erdélybe való visszatérésükkor szintén Egyedhalmán kell kifizessék a vámot: minden márka érték ellenében 4 garast kell fizetniük. Az oklevelet a Szebeni Állami Levéltárban őrzik. Itt a latin nyelvű szövegben az akkori magyar nevén említették: „In oppido nostro Egyedhalma, computatis eorum rebus veteribus, de qualibet marca dent quantum grossas monetas terrae nostrae protributo.”¹ D. Haşdeu megállapította, hogy az Agiud név nem más, mint az Egyed–Aegidus román alakja.²

Egyedhalmát 1460 óta nevezik hivatalosan Adjudnak. A Nagy István vajda 1460. évi kereskedelmi megállapodásából megtudjuk, hogy Egyedhalma abban az időben fontos csomópontja volt a lengyel posztó Moldván keresztül Munténiába irányuló kereskedelmének.³ Az okiratból az is kitűnik, hogy már a 14–15. században fontos kereskedelmi csomópont volt itt. Aki Beszarábiába vitt posztót, Szucsáván 3 garast, Egyedhalmán (Adjudon), Románban, Putnán, Vasluiban, Berládón és Tekucson szekerenként 2-2 garast fizetett.⁴

A Moldva–Munténia határán keletkezett Egyedhalma kétséget kizáróan korai magyar telep volt, ahol a szebeni szász kereskedőknek jogukban állt behajtani az itt szedett vámot, még Ilie és Alexandru cel Bun vajdák idején is.⁵ Mint minden moldvai városban, katolikusok is éltek itt a legrégebb időktől, akiket peremi helyzetük miatt nem nagyon emlegettek a forrásokban.⁶

¹ Costăchescu, 1931. 646–648. (Latin: „Bármiként összesítjük a régi dolgokat, városunkban, Egyedhalmán, földjeink adója hozza a számottevő hasznot.”)

² Canianu–Candrea, 1897. adatának forrása: *Etimologicum Magnum Romaniae I.* 513.

³ Canianu–Candrea, 1897. 9.

⁴ *Arhiva Istorică a României*, Tom. II. 173.

⁵ Gabor, 1996. 7.

⁶ Uo.

A mezővárosi tanácsot 12 polgár vezette, amelyben románok és magyarok is voltak. Egy 1854. évi, a brassói levéltárban őrzött okiratban Antal bíró és az egyedfalvi tanács szerepelt: „Antal von Eggethalom, gesamt Rad das Egyethalom”. 1590 körül a 12 esküdpolgárból álló tanács élén Stan soltész állt. A 17. század elején is fennmaradt a tanács önkormányzata, ám akkor már csak román soltészokról vannak adatok. A Dumitru Ciurea által váltásosnak nevezett városvezetés a 17. század közepéig felváltva román és magyar soltészek kezében volt.²

A 16. században Egyedhalma külön körzetet képezett, amely egyike volt Moldva 24 körzetének (ținut). Az 1630. évi okirat szerint Popa Pavel nevű egyén azt nyilatkozta, hogy Adjud megyéből való.³ Eszerint a 17. század közepén is megyeközpont volt.

Johannes Küinig–Schönhonivianus jezsuita misszionáriusnak a Claudius Aquavivának, a jezsuita rend generátorának 1586. szeptember 30-án Románvásárból küldött jelentésében ismertette Moldva fontosabb településeit, megemlítve Adjudot is.⁴ 1684-ben Adjudot Alsó-Ország fontos vásárhelyeként említette Miron Costin krónikája is.⁵

A 18. század elején Dimitrie Cantemir uralkodása idején Egyedhalma veszített jelentőségéből. Azóta mind jobban elszegényedett a 18. század végéig, amikor lakóinak nagy része, elszörnyedve a gyakori kiöntések következtében elszenvedett károktól, 3 km-rel délebbre költözött, megalapítva Új-Adzsudot. A régi telephely pedig Adjudul Vechi (Régi-Adzsud) néven kis településként fennmaradt. Itt jegyezzük meg, hogy a régi Egyedhalma vámos hely volt.

Ippolit Visanschi szerzetes pap 1707–1708 években Moldván keresztül utazott Jászvásártól Galac, majd Isztambul felé. Leírta, hogy Adzsud városában szekereket cseréltek, s úgy utaztak tovább.⁶

¹ Binder, 1982. 122.

² Uo.

³ *Arhivă Istorică a României*. Tom. I. Part I. 106.

⁴ *MCSM Okmánytár*. 1989. I. 89.

⁵ Bogdan, 1895. 202.

⁶ *Călătoria străini*. VIII. 1983. 246.

Az 1792. évi osztrák térkép leírásában Adjud stadt (Egyedhalm város) néven szerepelt, de csak 61 családfővel, akik 9 ló- és 96 ökör-fogatot tudtak kiállítani.¹

Jerney János 1850-ben így mutatta be: „Hajdan számos magyarok laktak itt, mint a szájon forgó hagyomány bizonyítja. Régi katolikus temetőjének a helye ismeretes lévén. A Szeret menti helységekben találhatóak családok, akik eleiknek Adzsudról való származását most is emlegetik.”²

A 19. századi katolikusokkal foglalkozó összeírásokban nem említik a jelentősebb katolikusággal rendelkező települések közt. Frunzescu Dimitrie: Románia topográfiai és statisztikai szótára című összeállításában megemlíti Régi-Adzsud mellett Új-Adzsudot is, amelyet 1794-ben alapítottak D. Bals bojár birtokán, és melynek lakóit Régi-Adzsudról telepítették át. 650 lakosa volt és 650 pagon erdeje.³

Putna megye földrajzi szótárában a 19. század végén mutatták be Egyedhalmát, mely most már két részből állt: Új-Adzsud vagy Târgul Adjud, melyet Iliuța lovasparancsnok alapított a Balș-birtokon. Az engedélyt Mihai Șuțu moldvai uralkodó által 1795. február 15-én kibocsájtott adománylevelével szentesítette.⁴ A földesúr megszabta a telepítés feltételeit is. A következő adókat rótták ki:

1. – 1/2 ezüsthúszas vedrenként a borra.
– 1/2 ezüstrubel vedrenként a szeszre.
– 1/2 ezüsthúszas a pakura vedréért.
2. – 4 ezüsthúszas bér az út melletti hely minden öléért.
3. – 1–1 ezüsthúszas minden boltért és kocsmáért.

A kereskedelem különben legyen szabad.⁵

¹ Domokos, 1987. 106.

² Jerney, 1851. 152.

³ Frunzescu, 1872. 3.

⁴ Canianu–Candrea, 1897. 5.

⁵ Canianu–Candrea, 1897. 5.

A vásárhelyen 1890-ben 429 családfő és 2171 lakos élt. Ebből 1385 volt román, 75 magyar, 10 görög, 16 bolgár, 14 német, 3 olasz, 3 orosz és 665 nagyrészt zsidó. Vallásuk szerint 1454 volt ortodox, 109 protestáns, 614 izraelita, 34 örmény volt. Foglalkozásuk szerint 205 földműves, 98 kisiparos, 110 kereskedő, 52 szabadfoglalkozású, és 5 szolgáló.¹ 482 ház volt a vásárhelyen.

Legfontosabb termékei a kukorica, búza, zab, répa, bab. Régi-Adzsudon ezenkívül árpát, kölest és burgonyát is termesztettek.

Új-Adzsudon egy kötélgyár, négy pékség, három tímárműhely, három kádárműhely volt. Számos iparos élt itt: 8 kovács, 1 kötélverő, 20 csizmadia, 30 szabó. Volt ló- és postaállomása.²

A Régi-Adzsudon mindössze 204 családfő és 81 lélek maradt. Itt 230 volt a földművesek száma. Ezenkívül két iparos, 3 kereskedő, 5 szabadfoglalkozású és 5 szolgáló volt. 168 ház volt a faluban. Iskola nem volt.³ Új-Adzsudon 2, Régi-Adzsudon 1 ortodox templom volt.

Amint láttuk, a városi, vásári funkciók átköltöztek Új-Adzsudra, Régi-Adzsud teljesen falusias mezőgazdasági település maradt. Az állatállomány nagy része is Régi-Adzsudon volt: 1383 szarvasmarha, 22 ló, 700 juh, 28 kecske, és 164 sertés. Ezenkívül volt még 200 méhkaptár Régi- és 105 Új-Adzsudon. Talaja kitűnő, a szőlő is jól megterem.⁴

1894–1902 közt Weigand Gusztáv nyelvész, a lipcsei egyetem tanára, romániai tanulmányúton járt. A *Freunde Elemente in der Moldau* című munkájában a csángókkal is foglalkozott. Megállapította, hogy az idők folyamán sok székely elrománosodott. Külön kitért Szászkutra és Egyedhalmára, ahol szerinte is „ilyen elrománosodás látható”.⁵

¹ Uo. 2.

² Uo.4.

³ Uo. 6.

⁴ Canianu–Candrea, 1897. 7.

⁵ Idézi Domokos, 1987. 125.

Nicolae Iorga, a nagy román történétíró a 20. század elején kiadott országleírásában a századeleji „Adjud”-ot is bemutatta. „A mai kis vásárban falusi utcák vannak, apró, tiszta házakkal... Az állomás mellett egy régi park közepén szép kastély emelkedik. Aztán a hivatalos negyed az új élet tanújával, a kacér városházával. A templom része örök, tiszta, csendes. A zsidók utcája egyenetlenül kövezett, hosszában boltokkal, üzletekkel, amelyek biztos, hogy tisztábbak, mint a bákóiak.”¹

Az 1930. évi népszámlálás alkalmával 7826 lakos élt Egyedhalmán. 110-en voltak katolikusok, 74-en magyar nemzetiségűek, 71-en magyar anyanyelvűnek vallották magukat.²

A mai Egyedhalma fontos vasúti és közúti csomópont. A 20. század második felében jelentős gyáripára fejlődött ki. Élelmiszer-, cellulóz- és papíripar, fafeldolgozó és textilipar. Ez utóbbi vastag szötteseket állít elő. Ezenkívül vasúti kocsikat és mezőgazdasági gépeket javító üzemei vannak. Kulturális intézményei közül Természetráji Múzeuma jelentős.

1991-ben 19 981 lakosa volt.³ 2005-ben 102 család, illetve 303 katolikus lakosa volt.⁴ 1991-ben épült katolikus templomát Az Úr színeváltozása tiszteletére szentelték fel.

Egyedhalma példája is bizonyítja, hogy Moldvában a magyarság hét évszázados múlttal rendelkezik, s ez a település is bizonyítja, hogy ősfoglalók voltak itt a magyarok, akiknek a puszta léte is veszélybe került napjainkban a többségi lakosság türelmetlensége, intoleranciája következtében.

¹ Iorga, 1972. II. 258.

² Domokos, 1987. 240. L. még Maniulă, 1938. 350–351., 696.

³ *Dicționarul Enciclopedic Român*. I. 19.

⁴ *Almanahul Presa Bună*. 2005.

Epurény (Epureni)

Husztvárostól északra, 4 kilométer távolságra található ez a falu, amelyben kis katolikus közösség lakik.

A Cârța patak völgyében települt, régen hozzátartozott Magyarkorni is, amelynek a községközpontja volt. Jelenleg Vaslui megye keretében községközpont.

Dél felé két halastó van, ott helyezkedett el a hajdani Bența, amely nagyon régi székely vásárhely volt, amelyet a tatárok feldűltek és felégették a Piscul lui Vodă kiemelkedés mellett.¹

Itt volt a Hânțeștii-féle összeesküvés egyik ütközete, akik fellázdak Ion Duca vajda ellen, és összekötötték az Orhei és Lăpușnán kirobbant felkeléssel. Behozták az országba a tatárokat, s Husztvárost elhagyva Epurénynél ütköztek meg.²

A földrajzi szótár tanúsága szerint 256 család, illetve 940 lakosa volt. Román lakói földműveléssel és szarvasmarha-tenyésztéssel foglalkoztak. 1830-ban a földesura templomot építtetett, 1868-ban iskolát alapítottak.³

A régi források nem említették katolikus lakóit. 2005-ben 8 család, illetve 30 katolikus lélek élt a faluban. Katolikus temploma nincsen, a magyarkorni, újabban huși-corni plebánia fiókegyháza.⁴

Eszkorcén (Scorțeni)

Egy nagy szabadparaszti (részés–răzeș) falu, amelynek lakóiban még a 19. században is élt magyar eredetük hagyománya. A 20. század 70–80-as éveiben magyar körorvos látta el az egészségügyi szolgáltatásokat, aki nagy népszerűségnek örvendett

¹ Chiriță, 1893. 58.

² *Cronica Episcopiei Hușilor*. 138.

³ Chiriță, 1893. 58.

⁴ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 326.

a faluban akkor, amikor legnagyobb volt a magyarellenes terror, megfélemlítés a szekuritáté részéről.

Eszkorcén a Nagy Tázló és a Turló (Boului) patak völgyében elhelyezkedő községközpont falu az Onyest–Bákó országút mentén, 28 kilométerre Bákótól nyugatra és 33 kilométerre Onyesttől északra. Innen ágazik ki a Neamț megyébe átvezető Beckáni út, amely Pusztina és Frumósza nagy magyar faluk érintésével visz Kará-csonykő (Piatra Neamț) felé.

Természeti környezete a Tázló–Kászon-medencéhez tartozik, ahol pliocén (újharmadkori) rétegek fölé negyedkori üledékek telepedtek (kavics, alluvium és lösz). Domborzatát a Turló (Boului) pataknak a Tázló teraszok által kísért völgyébe nyíló mellékvölgye alkotja.

A falu neve a „scoarță” = kéreg román szóból képzett scorțeni = kérgesek, amelyet a környék magyar lakossága az *e* hanggal lágyította, illetve magyarította meg. A hagyomány szerint onnan származik, hogy első házai földkunyhók voltak, amelyeket hárskéreggel födtek le zsindeley helyett.¹

Legelőször 1407. március 8-án említették, amikor Alexandru vajda Popșa Mihálynak adományozta a Scorțești falut a Fekete völgyben.² 1497-ben újabb oklevélben szerepelt a falu, amikor egy Costăchescu által közölt oklevélben említették a nevét.³

A részes birtokokat Nagy István (Ștefan cel Mare) vajda adományának tulajdonítják. A falu lakóiról köztudott, hogy módosak, tehetősek, jó gazdák és nagyon vendégszeretőek. Lakásaik fehérre vannak meszelve, tiszták és szabályosan épültek.⁴

Az 1792. évi osztrák katonai térkép leírásában Skorzeny néven szerepelt, mint tekintélyes falu, 75 háza volt, és 45 családfő élt benne, akik 9 ló- és 175 ökörfogatot tudtak kiállítani.⁵

¹ Racovița, 1895. 486.

² Costăchescu, 1931. I. 56.

³ Uo.

⁴ Racovița, i. m. 486

⁵ Domokos, 1987. 105.

Jerney János a lakosok neveiről azt állapította meg, hogy azok magyar nevekre emlékeztetnek. Az ősök nevei: Budesti (Budafalvi), Douga (Dugó), Fató, Ferczigán, Gábor, Lázár, Móczai, Petraskó, Verdes stb. Némelyek magyar eredetükről is emlékeznek. Nevét Jerney a Korcz szóból eredőnek feltételezi.¹

Bákó megye földrajzi szótára a 19. század végén 405 családját, illetve 1458 lakosát említette, akik 62 lovat, 882 szarvasmarhát, 165 sertést 3 kecskét és 730 juhot tartottak.² A faluban békebírótság működött, s volt két petróleumfűzője, 2 vízi- és 1 gőzmalma, valamint 2 nagy fogadója a Mojnest–Bákó út mentén.³

Az 1930. évi népszámlálás alkalmával csak 7 katolikust jegyeztek fel, akik közül 5-en magyar eredetűeknek vallották magukat.⁴

1992-ben 3177 lakosa volt a községnek.

2005-ben a Szerbek falusi plebánia fiókegyháza volt, de csak 4 család és 17 hívőt tartottak nyilván a faluban.⁵

Eszkorcén nevezetességei közül kiemelkedő helyet foglal el 1799-ben épült fatemploma, amelynek a boltozata magasfokú művészi értéket képvisel. Oltára és előcsarnoka téglalap alakú, míg a hajó poligonális alprajzú. Három boltozata piramis alakú. Építőmestere a téglalap alakú boltozatra szoláris rozettákat faragott, a körökbe isteni képekkel.⁶

Eszkorcén falu arra az esetre példa, amely a leggyakoribb Moldvában, ahol egy magyar eredetű népesség sem anyanyelvét, sem vallását nem tudta megőrizni a román környezetben. A vallás elvesztése főleg a 15–16. században ment végbe, mielőtt a propaganda FIDE egyre inkább küldte Moldvába a misszionáriusait, akik állandó beszámolóikkal feltérképezték a maradék katolikus lakosságot, s így nagy vonalakban nyomon tudták már követni a sorsukat, leg-

¹ Jerney, 1851. I. 174..

² Racovița, 1895. 485.

³ Uo.

⁴ Domokos, 1987. 527.; Maniulă, 1938. 40–41., 541.

⁵ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 323.

⁶ Ichim, 1983. 113.

alább az általuk lakott nagyobb tömbökben, mint Bákó és Románvásár vidékei.

Esztrugár (Strugari)

Egyike a Tázló menti szórvány településeknek, ahol életerős kis katolikus közösség van, amely még részben őrzi magyar nyelvét is. A 20. század 60–70-es éveiben itt is a magyar körorvos jelentette az anyanyelvi értelmiséget, hozzájárulva az anyanyelv fennmaradásához, amelyet a szekuritáté és a papok tüzzel-vassal el akartak tüntetni.

Esztrugár a Tázló bal oldali mellékpataka, a Nádas völgyében elhelyezkedő községközpont falu, Bákótól és Onyesttől egyaránt 33–33 kilométer távolságra. Ebből a faluból egy mellékút vezet Tecskányon keresztül Mojnest felé.

Természeti környezete a Tázlói-medence keleti peremvidékén a medence és a szub-kárpáti dombok kontakt övezete. Miocénkori rétegei nem is annyira gyűrtek, mint monoklinálisan kissé dőlt rétegekből állnak, amelyek a medence negyedkori (quaternár) rétegeivel találkoznak. A domborzat enyhén lejtős, dombos felszín. Talajai erdei talajok különböző típusai.

A település több kisebb házcsoportból állt. Régi neve a *Románia településszótára* szerint Năsoești volt.¹ Egyik része Năsoești Răzeși (Szabadparasztok), másik Năsoești Particulari (Magán, vagy Egyéni) faluja. Az Esztrugár név sem volt ismeretlen, ugyanis már Jerney János is ezen a néven említette. Közben még az 1930. évi népszámláláskor is megemlézték Năsoești nevét is. A település régen a berzenczei kolostor birtoka volt, részben szabadparaszi birtok. Gyakoriak voltak az összetűzések a szabadparasztok és a zárdafőnök közt, amelyek sokszor pereskedéshez vezettek. 1781-ben például Ghenadie

¹ *Indicatorul localităților din România*. 1974. 186.

zárdafőnök parancsára C. Moruz vajda idején újra határoztak a birtokrészek ügyében. Ez alkalommal Hurmuzache Máté a kolostor javára ítelt.¹ A birtok Năsoești Cetățuia néven szerepelt.

Jerney János Esztrugár néven említette, és 100 katolikus lakosáról azt írta, hogy székely eredetű magyarok.² Pusztina félegyháza volt 1 óra távolságra.

Az 1851. évi szematizmusban 119 katolikus lakossal szerepelt.³

Kovács Ferenc az 1857. évi szematizmus közlésekor is az Esztrugár nevet használta, mint katolikus templommal rendelkező települést, amelynek 109 katolikus lakosa volt.⁴

¹ Racovița, 1895. 385.

² Jerney, 1851. I. 213.

³ Uo. I. 323.

⁴ Kovács, 1870. 51.

Veszely Károly útinaplójában 1868-ban megemlítette, mint ahol Török János volt az esztrugári kántor neve.¹ A 19. század végén megjelent *Bákó megye földrajzi szótára* is utalt a Strugari nevű falura, de részletes leírását a Năsoești címszónál közölte. Volt egy Năsoești Particulari (Magán Neszoest) nevű szekció, amelynek katolikus temploma volt, amelyet 1865-ben építettek a falu lakói. 58 család és 225 lakos élt ebben a falurészben, akik 16 lovat, 113 szarvasmarhát és 56 sertést tartottak.²

A másik házcsoport a „Năsoești Răzeși” (Neszoest Szabadparaszatok) volt. Ennek 1777-ben építették ortodox templomát. Itt 77 család és 301 lélek lakott. Külön számolt be a szótár a „Năsoești Cetățuia” (Neszoest Váracska) nevű birtokról.³

Lehetséges, hogy egy házcsoport neve lehetett az Esztrugár is, de ezt a szótárban nem említik az 5 összetevő falu közt, ugyanis a Neszoestek Nădas községhez tartoztak akkor, ahol 241 magyar élt Alsó-Neszoesten és Rekettyésen, ahol 1-1 katolikus templom is volt.⁴

Az 1930. évi népszámlálás alkalmával 419 lakosa volt.⁵ A település Năsoești nevű részén 315-en éltek, 163-an voltak katolikusok, s ennél többen, 168-an vallották magukat magyar származásúaknak, s ugyancsak 168-an magyar anyanyelvűeknek.⁶

Az 1970–1980-as években Török János nevű, Marosvásárhelyen végzett magyar körorvos működött a faluban, aki első magyar értelmiségi volt itt a 20. században.

Az 1992. január 7-i népszámlálás alkalmával Esztrugár 1211 lakosa közül 216-an voltak katolikusok, s Táncczos Vilmos egyetemi tanár felmérése alapján 40-en ismerik és beszélik a magyar nyelvet.⁷

¹ Veszely–Imets és Kovács, 1870. 39.

² Racovița, i. m. 385.

³ Racovița, 1895. 385.

⁴ Uo. 381.

⁵ Domokos, 1987. 170.

⁶ Domokos, 1987. 526.; Maniulă, 1938. 40–41., 541.

⁷ Táncczos, 2001. 165.

2005-ben 57 család, illetve 175 lélek katolikus élt a faluban.¹

Esztrugárnak már a 19. században is katolikus temploma volt, ami kitűnik az 1857. évi sematizmusból is. Ezt 1865-ben renoválhatták vagy újraépíthették, mint ahogy a földrajzi szótár is megemlíti, majd 1912-ben új templomot építettek, amelyet Szent Anna tiszteletére szenteltek fel. Régen a pusztinai plebánia fiókegyháza volt. 1965 óta a Szerbek falusi plebániához tartozik.

A falusiak hagyományos foglalkozása a földművelés és állattenyésztés. A faluban kereskedelmi és szolgáltatási egységek működnek.

¹ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 323.

Esztufuj (Stufu)

A Sanduleni községhez tartozó Esztufuj a Tázló-völgy bal oldali mellékpataka, az Orosa pataka völgyében fekszik Gajdártól délre, 15 km-re tőle. A falu a 19. században keletkezett, lakói a szomszédos katolikus falvakból települtek át.

A falu a Pietricica nevű dombsor dombjai, a Plutas, a Rotaria teteje, a Szőlősök dombja, a Dósz, a Dószai gödör és az István gödre közötti helyen fekszik. Körös-körül a Forrófalvi domb, az Eszténa dombja, a Ketrisi domb és a Valériéi (Valea Rea-i) dombok emelkednek. Az utóbbi kettő között út vezet Valea Rea magyar falu felé. Északkeleten Forrófalvára is át lehet kelni a dombok közt. Észak felé egy dombon átvezető út köti össze Esztufujt a szomszédos Gajdárral.

A település első írásos nyoma 1874-ből maradt fenn, Oroszpataka néven tettek említést róla.¹ Ez valószínűleg elírás volt, az Orosapataka elnevezésről lehet itt szó. A Székelyföldön is előfordul, hogy egy falunál fentebb keletkezett telep az illető falu patakának a nevét viseli. Így Lisznyó felett Lisznyópataka, Zalán határában Zalánpataka falunévek vannak. Nyilvánvaló, hogy az Orosa patak völgyében, Orosa felett, csakis Orosapataka lehetett, a helységnek semmi köze nem lévén az oroszokhoz.

Ha létezett is azelőtt, a telep nagyon jelentéktelen lehetett, ugyanis sem Jerney János, sem Kovács Ferenc nem említették a fiókegyházak sorában. Kezdetben a vele szemközt, a Tázló jobb oldalán elhelyezkedő Berzunc fiókegyháza volt.²

Stufu (Esztufuj) néven *Bákó megye földrajzi szótára* említette először, a 19. század végén. A szótár a falu 48 családfőjéről és 194 lakosáról számolt be. Szinte mindnyájan – 192-en – magyarok voltak.³ Ugyanebben a kiadványban Esztufuj templomáról is olvashatunk: 1868-ban építette a falu lakossága.⁴ 1940-ben újabb templom épült, Szent Mihály tiszteletére szentelték fel.⁵

A templom helyén eredetileg nádas volt. Az öregek emlékezete szerint az egész völgy mocsaras, nádas terület volt. Épp ezért menekülhettek ide a falu alapítói: kezdetben a nádasban bujkáltak. A falunév a nád román nevéből, a „stuf” szóból származik. A magyar nyelv a szó eleji mássalhangzó-torlódást ezúttal is egy magánhangzó előrehelyezésével oldotta fel. Így lett a Stufuból Esztufuj, a Scorteniből Eszkorcény, a Strugarból Esztrugár, a Stánából Esztana.

Letelepedésük után a falu lakói a bojár földjén jobbágyokként (clacas) dolgoztak. A 80 éves Ignat Mihály emlékezete szerint nagypapa az első lakók közt volt (1974-es közlés).⁶

¹ Gabor, 1996. 254.

² *Révai új lexikona* VI. 2000. 610.

³ Racovița, 1895. 198.

⁴ Uo.

⁵ Harabagiu Károly közlése. 1973

⁶ Ignác Mihály közlése 1973.

A falu eredetét nem hazudtolja meg lakói viselkedése. Gajdárral ellentétben, ahol nyitottak, közlékenyek, barátkozóak voltak velünk szemben az emberek, az esztufujiak visszahúzódóak, tartózkodóak, gyanakvóak, nehezen lehet szóra bírni őket. Ha a gyűjtőknek sikerül a bizalmukba férközni, itt is gazdag néprajzi anyagra van kilátása.

A foglalkozások közt hagyományos itt a vadfogás és a gyűjtögetés. Az erdőben csapdákat állítottak, láncsal, hurokkal fogták el a nyulat, a rókát, a borzot, többnyire élve. Gödörbe tették a csalétket, a láncot kerítéshez rögzítették; a vad bedugta a fejét, s mikor tovább akart menni, rászorult a hurok.

A gyűjtögetés ma is elterjedt. Gombát, erdei gyümölcsöt, gyógynövényeket szedegetnek. A cseresznyéből, eperből, szederből édességet (dulcsácát) készítenek.

A falu pataka az Orosa vagy Komán – a földrajzi szótárban így említik. Az „orosa” egyértelműen a „város” szóból keletkezett név (román átvétele az oras). Ezt igazolja a szótár illető címszava is, amely megjegyzi, hogy ez a patak „a városé” jelentésű „Al orasului” nevű helyről ered.¹ Egyik mellékpataka, a Stufu (Nádas) éppen a település területén folyik az Orosába. A lennebb fekvő szomszéd falu szintén az Orosa nevet viseli (Orosa Mare). Ez a település vásárnaponként rendezett állat-, gabona- és favásáraitól híres.

Esztufuj gyorsan növekedett. Az 1902. évi sematizmusban 227 lakossal szerepel.² 1910-ben még csak 30 házból állt.³ 1930-ban már 311-en lakták (289-en közülük római katolikusok), és 283-an magyar anyanyelvűnek vallották magukat.⁴ 1992-ben 394 lakosából 364-en voltak katolikusok, közülük Tánzos Vilmos felmérése szerint körülbelül 250-en beszélik ma a magyar nyelvet.⁵ 2005-ben 150 család, illetve 392 lélek volt a falu katolikus lakóinak a száma.⁶

¹ Racovița, 1895. 401.

² Auner, 1908. 83.

³ László György közlése (77) 1973.

⁴ Domokos, 1987. 170.; Maniulă, 1938. 40–41., 541.

⁵ Tánzos, 2001. 165.

⁶ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 336.

1953-ban Faragó József és Jagamas János magyar népdalokat gyűjtött a településen. 1974-ben tanulókkal szervezett néprajzi gyűjtőexpedícióink kereste fel. Azóta is gyakori célpontja a különféle (nyelv-, néprajz- és folklór-) kutatásoknak.

Megemlítjük 1974. évi expedícióink néhány fontosabb adatközlőjének a nevét: László György – románul Gheorghe Laslau (77), László Gy. Katalin (78), Ferenc Rózsi (55), Ignat Mihai (80), Bereck György Mária, Harabagiu Károly (38), Harabagiu György (falufelölős a Sanduleni Néptanácsnál).

Megemlítünk néhány helynevet is: Porond (köves, homokos terület a patakmederben), Dósz, Dealul Stâniei (Esztena dombja), Forrófalvi domb, Szőlősök dombja, Rotariu teteje (kiemelkedések), Dósz Gödre, István Gödre, Carunta Gödör, Crosa, Stufu patakja.

Farkasfalva (Fărcășeni)

Farkasfalva a Románvásár vidéki csángómagyar lakosságú tömb legészakibb, majdnem teljesen katolikusok által lakott települése. Mivel a környező vidék itt már majdnem teljesen román, ez a falu is csak vallásában, szokásaiban és hagyományaiban őrzi magyar eredetét. Lakói, akik már nem beszélnek régi anyanyelvüket, mégis a 20. század folyamán is unguroknak (magyaroknak) vallották magukat.

Farkasfalva a Szeret bal partján található a Szeret völgyét a Moldvai Mezőségtől elválasztó dombok közti nyeregben, a Fărcășei (Farkasfalvi) patak völgyében, 30 kilométer távolságra Románvásártól északra, Szkéjától 4 kilométerre.

Földrajzi környezetét tekintve a Jászvásári-oldalak és a sztrungaruginoasai nyereg vidékéhez tartozik, ahol a középszarmata üledékek, márgák, agyagok, homokkövek és homokok uralkodnak. A domborzatát 300 méternél alacsonyabb dombok, halmok alkotják, amelyek kisebb magasságuk révén megkönnyítik a Szeret völgye és